

ДОБРИ ЧОВЕК ВЈЕКОСЛАВ МАТИЈЕВИЋ

Прост је и за ово данашње време некако сасвим неуобичајен човек тај Вјекослав Матијевић из Вилова. Као да је Бог, који је када доброту дели обично штедљив, па некеме на рођењу да шаку, некеме доброту удели тек као мало соли између прстију, оне ноћи када се Вјекослав родио, застао крај брвнаре под брдом Бистровина у Вилловима и Вјекославу уделио читаве две прегршти. А Вјекослав после, знају то добро и препричавају у Вилловима у дугим ноћима око Божића, читавог свог живота ту доброту и благодарност није штедео, него је и сам давао и капом и шаком, и знаном и незнамом, колико је коме могао, и још те доброту има пуну торбу, па је дели кад год кога сретне или на стазама око Бистровине, или горе по Врховима, по потоцима и ливадама по Вилловима.

Можда зато што је никао под брдом Бистровина под којим још није рођена зла душа, и са кога су и звезде и Сунце и Месец ближи но и са једног другог места на кугли земаљској, или зато што и сам потиче од добрих, старинских људи, тек Вјекославу се доброта види чим му се завири у душу, а он, какав се родио такав ће и умрети. Као да му Бог оне ноћи и није дао право на избор, да остари као сви остали у селу, да са годинама постане тврдица на доброту, шкртац, него Вјекослава у Вилловима себи равним сматрају и деца која су се тек испилила и они најстарији, па сви у њему гледају друга и пријатеља и када треба скакати за лоптом по сеоском сокаку и када треба упрегнути волове и кола и кренути на мобу по сено или дрва.

И, иако је тек начео седму животну деценију, што за Виллове и старине из овог краја и нису неке нарочите године, о Вјекославу и његовој доброту дуго већ препричавају се приче и по овом и по суседним селима. Преносити их даље био би “ћорав” и сасвим узалудан посао, јер, за Вјекослава се то подразумева, а он је одавно и изгубио право да буде другачији. Кад коме шта у селу недостаје одмах се трчи код Вјекос-

слава, а он, колико се зна, нити је кад кога одбио, нити је кад коме шта нажао учинио. Једино можда сам – себи.

И сам сам Вјекослава упамтио под баш необичним околностима, има томе можда и 20 година, и још тај догађај памтим као да је јуче било. Докон као и обично, шетао сам по планини Босање изнад Нове Вароши, баш испод брда које сви у околини знају као Крстата оморица, премишљао помало да ли је та Крстата оморица једна од оне три Крстате горе око којих ће се, како су Тарабићи предкавали, окупити оно мало преосталих Срба када све пропадне, кад се одоздо, из таме, из пуне шуметине зачула рика волова. Потмула, тешка, од које се у сред те пустиње жежила кожа и подизала коса на глави.



Вјекослав Матијевић

Нерадо сам ступио низ косу, између оморице које су штрчале у небо, заклањале сунце и облаке. Десно од мене, у шуми коју срећом знам од малих ногу, остала је Хајдучка чесма којој су у стара времена само хајдучи прилазили, лево, Робина вода, извор на коме је од страха од шумског звериња, вила и натприродних створења у сред бела дана у она иста стара времена прецркла нека весела робина... Доле, у Дубоком потоку, из кога се у сред дугог летњег дана од високих смрча

и јелика, од честака не види ни комад неба, нити “ждрака” дневног светла и у коме је и тих светлих дана вазда полумрак, поново је јекнула она страшна рика, одлегла затим низ долове, ударила у косу изнад Увачких страна коју сви зову Раме, онда се сувратила па поново јекнула горе уз Манату све до Каменитог бријега... И ништа се још пар тренутака у тој пустој шуметини није чуло сем страшне рике која је звонила на све стране, одлегала косама и потоцима... Као да се аждаје кољу доле у том невидбогу.

Није прошло много, иза две јаруге, у сред потока, међу жилама огромне оморице којој је поток оголио и однео земљу са пола корена угледао сам рабацију и волове. Во “дешњак” био је заглављен међу жилама оморице, “левак” обешен на другом крају јарма. “Дешњаку” се под ногама осипала земља, на јарму је о дуги влачег била закачена влака, оморица од петнаестак метара, а рабација, крупан, под шајкачом свом мокром од зноја, у свом том колоплету, рамена подметнутог под крај јарма, уз саме рогове “дешњака” свом силом запињао је и покушавао да и себе и стоку ишчупа из тог замршеног страшног клупка. Знао само да му се под десним коленом видео врх гумене чизме и изнад гуме поцепане пантолоне и крваво колена, на левој ноzi коју је истурио напред и којом се ослањао на избочину у жили од оморице видела се блатњава, натопљена водом вуна чарапа... Учинило се у тренутку, да ће несретнику под том свом силом кичма пући као сламка, да ће остати притешњен између јарма и оморице... “Дешњак” се још једном “прокривио”, шкрипао је јарам, затезао се влачег, онај је рабација мученик, својим раменом подизао и јарам и вола, шкрипао зубима од напора и муке, шкрипале су под његовом силом шице и гобеле у јарму... Под његовим ногама пенио је поток, во “левак” закашао се врата укљештеног у јарам, испуштао тешке звуке као да се дави, мучила се стока, мучио се и онај несретник... И лично је тај људски див у

тим тренуцима на каквог митског јунака који се на палуби брода који тоне, у запенушаном мору, бори са морским неманима.

Не знам колико је та страшна сцена трајала и колико сам као омађијан стајао иза оморике, престрављен, не указујући се. Не знам ни је ли баш све било тако као што сад преносим, знам само да се влака закачена о вљачег на крају померила, да се “дешњак” ишчупао из оног корења, и да је онај рабаџија кад се све то завршило пао на маховину изнад потока, тешко отхукнуо и да је во “дешњак”, онако у јарму, сломљен, пар метара даље клекао на предње ноге исколечених очију...

Знам и да ми је онај рабаџија касније, када је дошао до даха, и када сам му пришао рекао - умало ми волови не страдаше, и да су му у том трену на очи удариле четвороструке сузе...

Годинама касније, у Виловима, када сам неким познаницима причао шта сам својим очима гледао у Дубоком потоку, већина њих рекли су ми без много размишљања да им све то личи на Вјекослава, остављајући само малу могућност да је то могао бити и неко други. И да је Вјекослав за све добар, само да за себе не ваља, јер ће тако, негде у шуми, сам, кад запне у јарам да спашава волове и сам страдати. Знао је он, рекли су ми неки, да подметне раме и под дрвена кола са широким таваном пуним неовршене јечмене сламе и тако себе или неког од комшија или рођака избави из невоље.

Вјекослава, сазнао сам даље, мало ко у селу зове правим именом, сви углавном или – Вјеко или Вјекица. И не би тај надимак за Вјекослава био необичан да није прикачен човеку леђа широких као најшира оморика у Босању, и шака големих као дрвене лопате која служи једино за “вијање жита” у јесен по гувнима.

О Вјекославу и о тома како зна понекад, али сасвим ретко, бити и врлетан, али само према себи у селу се препричавају приче које су скоро митске. Да ли су истините или нису, то мало ко зна, тек, оне се причају и преносе млађима. Десило се, говори једна од тих прича, да је Вјекослав једном упорно и смирено дуже од пола сата покушавао да јунца за кога неки веле да је имао

можда и два товара, и који се баш био узјогунио, врати у шталу. У одсудном тренутку, јунац је налетео на Вјекослава, Вјекослав га је у моменту зграбио за рогове и – треснуо о ледину. После је јунац, кад је видео да је враг отерао шалу смерно устао и сам ушао у шталу.

И Вјекослављевог оца Драгомира мало ко у селу помене седећи, него се сви, када га се сете, обавезно прекрсте и кажу – покојни Драшко, Бог да му душу прости, био је добар човек...

Вјекослава сам касније, кад смо се већ добро упознали, сретао још неколико пута. Једном у Новој Вароши, летео је у опанцима низ главну улицу и у руци стезао најлон кесу са мало кафе и шећера унутра. Журио је на аутобус али је застао да се домаћински поздравимо и испитамо за здравље и породицу. Стао је на улици, уста развукао у широк осмех, скинуо предамном шајкачу са главе као да сам поц, пружио ми руку и било је у том његовом поступку више срдачности и простодушности но што сам игде икада у свету доживео и видео. Срели смо се касније још једном, опет у Босању. Киша је лила као из кабла, наишао је путем, за собом је водио волове, и он и они мокри до голе коже. Зашљапкао је опанцима у плиткој барици, стао, и онако по пљуску опет развукао лице у осмех, пружио ми ручерду, ланце улара пребацио преко подлактице, па ме питао за здравље и фамилију, све по реду док је вода у потоцима текла низ његову шајкачу, па низ образе...

Неки људи у тим изненадним сусретима не морају ни реч да кажу а опет се у тим кратким тренуцима проспе толико доброте и лепоте, благодарности, колико други људи не могу из себе да истерају за читав живот ма колико се трудили.

Зато се и радујем сваком Бадњем дану. И због тога што се надам да ћу тог дана код цркве у Виловима видети Вјекослава Матијевића у коме је више доброте него што сам игде икада доживео и видео и које је у овом данашњем свету тако мало.

Зоран Шапоњић



Камени лав

Народ се обично радује михољском лету. Кад се после Крстовдана сумрак хвата већ у послеподневним часовима, сваки леп и сунчан дан представља благодет. Ове, 2006. године, михољско лето се дубоко протегло у јесен, која је више личила на пролеће него на кишно и суморно годишње доба. Па ипак, та благодет није се могла много видети на лицима Срба који су остали на Косову.

На педесетом километру (отприлике) пре Косовске Митровице налази се тзв. контролни пункт међународних снага. Нека врста граничног прелаза између Србије и њене јужне покрајине - Косова и Метохије. Тамнопути полицајац лежерно је обављао свој посао. Кад сам му рекао да сам заборавио лична документа, само се насмешио и дао ми знак руком да могу прећи „границу“.

Северни део Косовске Митровице делује суморно и депресивно иако је пун омладине. Топионица цинка и олова у Треччи, некадашњи гигант југословенске привреде, изгледа застрашујуће. Град је запуштен и прљав. По улицама начичкани импровизовани киосци и радње свакојаче робе. Упорни и ћутљиви Кинези продају своју јефтину робу. Сада, већ чувени мост на Ибру, који дели северни од јужног дела града, чувају јаке снаге КФОР-а. У центру града повећа група жена и мушкараца у једној загушљивој просторији игра томболу. Зграда ОЕЦД-а и УНМИКа, у близини универзитета, заштићена је котуровима бодљикаве жице.

МИХОЉДАН У БАЊСКОЈ

Да је краљ Милутин знао, или барнаслуђивао шта ће седесити са његовим земним остацима, сигурно не би подизао велелепну Бањску, посвећену Св. Стефану. Он је пажљиво одабрао једну зараван на обронцима планине Рогозне, нешто северније од Косовске Митровице, и са великом амбицијом поверио свом оданом сараднику Данилу II да надзире градњу меморијалног комплекса. Простор одише ширином омогућавајући ветровима да стално доносе свежину.

оне најлепше и најзначајније. Леп пример за то је Бањска. Прво је страдала за време Косовске битке. У 15. веку Турци је разарају. Постоји запис из 1530. године у коме се наводи да је сва у рушевинама и запуштена. Турци потом њен наос претварају у джамију. Највише је страдала за време Турско-аустријског рата 1689. године. После одласка Турака почиње потрага за Милутиновим благом. У једном гробу, за који се претпоставља да је припадао Теодори, мајци цара

жичане баријере, за сваки случај, јер на овим просторима зло никад не мирује. Патроле непозваних непрекидно обилазе манастир. Можда је то и добро, јер да их нема ко зна шта би се све догађало. На кратко застану пред капијом и, махом младићи, мало се опусте. Био сам пријатно изненађен видевши једног младог немачког војника како дотерује униформу и са својом колегиницом, такође униформисаном, са дужним поштовањем улазе у манастир да га разгледају.



Манастир Бањска

Бањска је подигнута између 1313. и 1315. године. Највероватније је да је Данило II довео мајсторе са приморја. Они су изузетно квалитетно исклесали камене квадере у три боје и по томе се Бањска, својим спољним изгледом, истицала. Данило II је 1321. године пренео Милутиново тело у Бањску. Ту није дуго остало. Већ за време Косовске битке 1389. године оно је морало бити пренето у Трепчу. А 1460. године Милутинови посмртни остаци пренети су у Софију, где се и сад налазе.

За време турске окупације сви српски средњовековни манастири су страдали. Рушитељи су са посебном страшћу уништавали

Душана, нађена су два прстена. Они представљају најзначајније примерке српског средњовековног накита.

Кад сам први пут посетио Бањску, пре тридесетак година, сва је била запуштена и зарасла у коров, тако да се једва назирало нешто од њене раскопне лепоте. Обновљена је пажљиво и конзервирано је све што је остало од давнина. Бањска нам данас омогућава да поуздано можемо замислити како је изгледала у време кад је подигнута.

Кад се скрене од главног пута, Косовска Митровица - Рашка, прво се наилази на оклопну јединицу КФОР-а. Око борних кола

У манастирској порти, брижљиво уређеној, сурова слика спољашњег света начас избледи. Све је чисто и обавијено тишином. Од негдашњег изгледа остала је само монументалност која плени и неколико општењених фрагмената живописа. Обновитељи су испоштовали све фазе остатака тако да се по неком ирационалном правилу хармонично спајају обожени квадери из почетне фазе са интервенцијама у опеци и прилично разбацаном камену. Ако се може, поводом готских катедрала, говорити о естетици недовршеног, онда би се, поводом Бањске, мирне душе, могло говорити и о естетици реконструисаног. Од

богатог скулпторског украса, који је некада красио Бањску, о чему сведочи Богородица са Христом која се чува у манастиру Соколица, у манастиру данас нема ни трага, осим ако се не узму у обзир остаци неколико капитела који, у порти, творе мали лапидаријум.

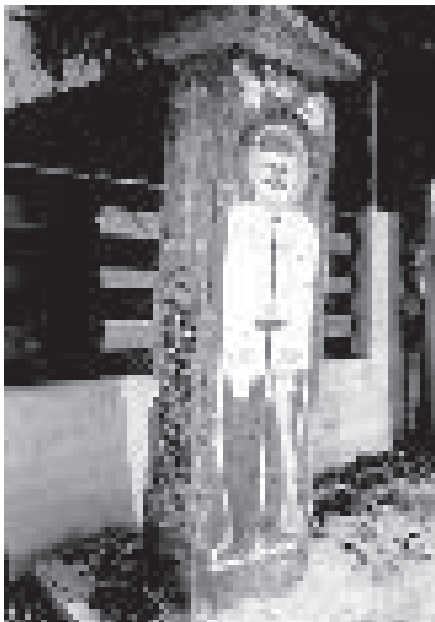
Па ипак, кад се зађе на северну стрмину, из манастирског бедема вири глава једног каменог лава. Иако није могао да сачува светињу од лудачких рушитеља он ипак, тако усамљен и скрајнут, делује опомињуће. Кога опомиње, показате време.

Бањска, 12. октобар 2006. године
Милутин Дедић

ДНЕВНИЧКИ ЗАПИС

КРАЈПУТАШ СРЕТЕНА МАРИЋА ИЛИ КА ИЗВОРИМА МЕЛАНХОЛИЈЕ

Синоћ на телевизији чух кратку вест, а данас у новинама прочитах још краћу да је у Београду тренутно гост шпански професор Јон Хуаристи поводом промоције своје књиге Омча меланхолије. Поменути књига је, рекоше, доживела неколико издања, прави је бестселер у шпанији а тиче се баскијског национализма и сепаратизма. Напоменуше да је и сам професор Хуаристи био баскијски националиста, припадник ЕТЕ, али се излечио од тога и написао књигу под овим насловом, то јест књигу о свом самоизлечењу. Једва чекам да је прочитам али новинари не рекоше да ли је преведена и ко је српски издавач. Али рекоше кључну мисао, по аутору, национализам је последица меланхолије, жалости због губитка митске отаџбине, због нестанка предмета жеље, немогућности да се изгубљено заборави (изгуб да



намири - Његош), прежали, појми као нешто изгубљено, илузорно. Елем: пошто су, дакле, националисти меланхолични болесници, треба да батале своје илузије, пребале болове, помире са губитком, прихвате стварност у којој су, одсањају митске снове, и - бог те веселио, што рекао народ, односно:

Мањи поток у већи увире, што но рече Мустаја-кадија. И скину омчу с врата. Омчу меланхолије.

Пре десетак година, у времену блокаде, инфлације, и општепознатих пошаста које су беснеле у земљи српској, на оскудном Сајму књига у Београду купих цигло једну књигу -Црно сунце од Јулије Кристеве (издање Светова, Нови Сад). То је књига управо посвећена изворима меланхолије и депресије, купио сам је и држим уз узглавље и повремено повирим у неко од поглавља да се подсетим како је дотична списатељка на свом примеру показала како се та пошаст може превладати. Импресионирао ме је памећу и писменошћу, обавештеношћу и упорношћу - али ме није убедила ни у своје, камоли у моје излечење. Можда из дубоке подсвесне жеље да и не желим да излечен будем. Елем, прелиставајући њене странице добро сам утудио неке изводе из Фројда и Меланије Клајн, незаобилазне анализе Холбајнове слике Мртви Христос Достојевског и још неке бисере мудре списатељке. И као што обично бива, ишчезавају финесе а остају само основне мисли, костур њихов. Упамтио сам, на пример, да је Шелинг (а не Хегел!) рекао да је филозоф меланхолик због вишка људскости, да је депресивац, по Фројду, човек који гаји чудновати жал за материнским објектом, а Маланија Клајн је била разорна рекавши да депресија као жалост скрива агресивност због изгубљеног објекта и тако открива амбивалентност депримираног човека спрема објекта његове жалости. За себе је Кристева рекла да никад није знала прежалити, опширно доказујући, уз обиље туђе памети, да је депресија скривено лице Нарциса. Испаде, дакле, да су депресивац и меланхолик у дубини душе - нарциси и агресивци који не могу да прежалат губитак објекта своје жалости, кивни што се овај усудио да их напусти а не зато што је објекат жалости сам

по себи достојан жалости независно од њихове нарцистичке рањивости. Тако некако би - поједностављено, редуccionистички - звучало оно што би се могло назвати диференција специфика меланхолика, односно депресивног човека. Не спорим да у овим и другим суптилним анализама нема истине, да их ја овде препричавам крајње поједностављено, али осећам да у њима није цела истина. Увек ми је било сумњиво кад су аутори након анализе истину изводили, односно сводили на констатацију попут: ништа друго до..., или: то је у основи заправо..., а што је осиромашено свођење на познато. Такав редуccionизам упрошћава при објашњењу, своди на препознатљиво, утапа сложено у просто. Фројдов редуccionизам (по Фрому) јесте верзија природнонаучног материјализма 19. века. А у том истом веку Достојевски је написао своје Записе из подземља у којима је свим тадашњим и будућим психолозима одржао кратак али дубински курс психологије па је Алфред Адлер овог генијалног руског падавичара назвао ненадмашним учитељем психоанализе. Човек је преширок, треба га сузити, рече једна личност тог истог Фјодора Михаиловича.

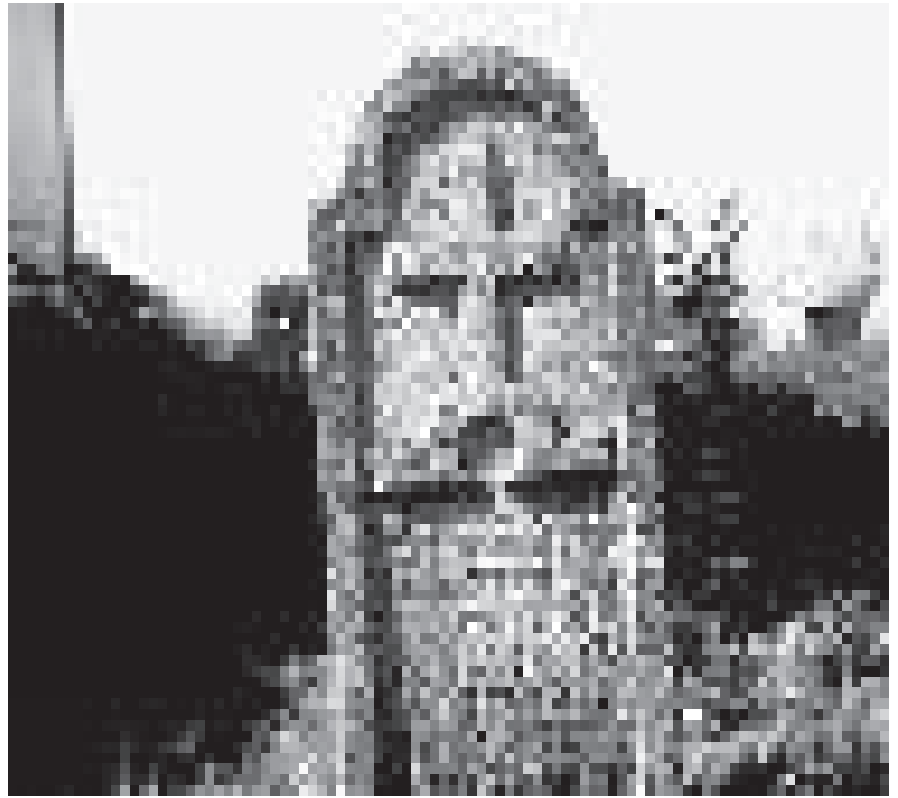
Јулија Кристева, на пример, не зна да грчки дух никад није био једностран у својим митовима. И грчки Нарцис није био само самозаљубљени младић који није могао да одвоји очи од своје лепоте те тако - изумре, што би рекли мачвански сељаци. А ја прочитах још једну верзију његове легенде: имао он сестру близнакињу која се у реци утопила, кад је наднео свој лик над воду - у дубини њене бистроће угледао је - чинило му се - сестрин лик и кад је покушао да се одвоји, лик сестрин је нестајао све дубље, да би и даље био близу сестри, да му не утекне, остао је тако и умро од чежње за њом. (Сетимо се Стојана Јанковића кад је након девет година и десете за седам

месеци дошао у Котаре равне, не рече ли нестрпљивим сватовима: Станте мало кићени сватови / док се мало сестрице нагледам, / ласно ћемо ми за ваше благо, / ласно ћемо ако јесмо људи).

Управо ових дана доврших читање књиге Радована Поповића *Случај Сретена Марића* (друго издање). Негде при самом крају књиге аутор пише и о животном крају ове самосвојне личности наше културе. Сретен Марић је сахрањен у једном крају Француске, уз своју љубљену супругу Францускињу, али му је ова одана жена, која га је надживела, ставила крајпуташ, истоветан оном који је он подигао свом оцу, учитељу, из села Субјела код Косјерића. Када је умро, далеко од својих и од Субјела, један наш земљак му је, по његовом завештању, прочитао једну песму из косовског циклуса. Сам Сретен Марић је, дакле, избором крајпуташа за свој надгробни белег, и народне песме као последње речи изговорене над његовом мртвом, некад веома умном главом, најбоље дефинисао свој животни круг, свој људски идентитет, своју укорененост у свој етнос. (Црвеним од стида али ћу рећи: док сам читао овај одељак, затрепериле су најдубље струне мога бића, загрцнуо сам се од плача и књига ми је пала на лице. Осећао сам мирис њене штампарске боје и сланоћу својих суза, и у мислима стајао изнад Сретеновог крајпуташа, као његова незнана својта која је, како народна балада вели, за годину гласе чула, / а за другу разабрала, / а за трећу на гроб дошла).

Ето, то је национализам, а не којекаква нагваждања преобраћеног Јона Хуариста. Национализам је љубав према духу свога народа, и при том управо према његовој духовној особености, каже Иван Иљин у књизи *Пут духовне обнове* (коју сам имао срећу да преведем). И ја се трудим да будем дубоко националан у овом смислу, националиста који овакав приступ препоручује сваком човеку на земљи - да воли, негује и бори се за највеће духовне вредности свога народа.

Хуаристи се приклонио Шпанцима и асимилацији Баска



Крајпуташ

и својом књигом поручује сународницима да га следе. Дакако, на велику радост шпанских власти. Шпанија, Француска, Италија, Енглеска, Немачка итд. у ствари су огромни казани у којима су истољени, угушени, поништени Маври, Лангобарди, Гепиди, Етрурци, Картагињани, Гали, Бретонци, Келти, Илири, Нормани, Викинзи, Јевреји, Алани, Готи и многи други. Реторте за топлоће непоновљивих културних, антрополошких, језичких особености и индивидуалитета. Огњем, мачем, крстом, да о ваневропским народима не говорим. Баски су најстарији народ на европском копну, особеност језика, културе и антропологије и задржали су се само на свом маленом острву на крају Шпаније, на обали Атлантика и имају само ретку сабраћу на Кавказу. Преостали након огромног потопа индоевропског човека који их је скоро докрајчио. Није ли божји грех да нестану, да с њима ишчезне још једна божија драгоценост, непоновљивост, глас, звук, слово, лице, доживљај света?

А шта да кажемо о омчи меланхолије која не удави Јевреје да након два миленијума обнове

старо огњиште и створе државу којаје до тада била само у њиховом меланхоличном срцу, верској нарицаљки и књигама? шта о нама Србима чију су колевку Косово, и остале земље њине од искона, черупали агарјани, Германи, Угри и крсташи? Треба ли све уписати на болесничку листу меланхолије, припремити за сваки случај и лудачку кошуљу, сместити најпре на Фројдов кауч а ако ни то не помогне, препустити новом светском поретку да нас смести иза решетака луднице и докусури овога пута обогаћеним уранијумом.

Крајпуташ Сретена Марића у далекој Француској провинцији беласа се данас пред мојим духовним очима. Он се беласа и над његовим обимним, умним и значајним књижевним и научним делом, мелодија песме косовског циклуса одзвања у васељени као молитва. Греје ме помисао да је иза његове привидно мргодне, намћорасте ерски осорљиве маске пулсирало топло, рањиво, родољубно срце, меланхолично до бола и у смрти верно свом искому.

Добрило Аранитовић

ИЛИНДАН И АЛИЋУН НА ПЕШТЕРИ

Многи фактори су утицали да су се људи у различитим историјским периодима повезивали без обзира на изразите верске, социјалне и културне разлике. У људима постоје тежње да се истраје и преживи без обзира на сва могућа искушења која су у неким временима била и трагична. Увек се наметала потреба зближавања људи и нужност заједничке егзистенције, као апсолутна неминовност.

Егзотична Пештер са својом етничком сродношћу, бројним остацима заједничких традиција и обичајним прожимањима као и специфичностима простора и суровошћу природе, веома је интересантна. Међусобна економска, социјална и културна упућеност и даље је веома актуелна без обзира на разне опције неких политичких фактора. Народ, је увек надживљавао те опције и сваковрсне сциле и харибде мада није одмах могао препознати које су опције и заблуде биле горе и погубније: сопствене или оне туђе.

Бројне народне традиције и манифестације и даље су, без обзира на неке дисонантне тонове, добрим делом заједничке и имају исту генезу и сличну причу само друге актере по имену. Мора се рећи, нажалост, да је све више оних, у муслиманским срединама, који одбацују или “заборављају” оно што је од памтивека било заједничко. Ова репортажа нека буде скроман допринос борби против тихог и бучног заборављања заједничке

прошлости и неминовности заједничке будућности.

Најбоље је да кренемо за једном таквом заједничком причом-легендом тамо где је она и настала, тј. на Пештерско поље на “крову Србије”, на бистрооки извор Ђурђевицу, којег муслимани називају Ђурђевача. Извор се налази у самом подножију брда Тројана на 1100 метара надморске висине. Легенда казује да је између некадашњег Пештерског језера и Тројана логоровао римски цар Трајан на свом ратном походу на Дакију па је по том римском цару и Тројан добио име. Тако је остала успомена на овог познатог римског цара. Извор Ђурђевица и простор око њега припадају општини Тутин, али је и на самој међи са општином Сјеница.

Из Сјенице смо брзо прешли пут до Крћа. Деоница пута је одскоро асфалтирана. Од тог сјеничког села вожња теренским возилом нива трајала је дуго сеоским макадамским путем са бројним и најчешће неизбежним ударним рупама преко села Врсеница, Кијеваца, Цетановића, Расна и Тузиња до Растеновића. За Расно и Тузиње народ овог краја каже: “Расно красно, а Тузиње масно”. Од Растеновића полако смо се спуштали обичном колском путањом у најисточнији део Пештерског (мештани често кажу Угљанског) поља, равног “као тепсија димирлија”, али на висиних од 1.150 метара што га ставља на прво место у садашњој и оној бившој великој

домовини. Сам извор Ђурђевица избија из кречњачке стене и осредње је издашности. Његова хладна и као око бистра вода отиче поточићем у остатак некадашњег језера којег овде називају Језерњача.

Легенда о којој ћемо тек причати везана је и за овај легендарни извор и за некадашње језеро иако се народ скупља и саборује само код извора. Сабор се одржава сваке године 2. августа, на Илиндан, како кажу православни или на Алићун, како кажу муслимани. Не саборују Пештерци тек тако баш код извора Ђурђевице или Ђурђеваче.

У некадашњем великом пештерском језеру (сада су само остаци) живела је троглава аждаја, како причају стари Пештерци. Она је представљала напаст и уливала је ужасан страх Пештерцима, јер је сваке године тражила и узимала тежак данак најлепшу девојку. Изабрану најлепшу девојку доводили су на обалу језера код садашњег извора Ђурђевице и ту би она чекала да аждаја изађе и прогута је. Спаса јој није било. Многе су закукале што су тако лепе. Нико није смео да се супротстави злој немани. Нису смели ни да је наљуте, јер би својим пламеном из троглавих уста попалила сва села на Пештери.

Свети Ђорђе, млад и леп јунак на белом коњу, чувши за те тешке и зле муке Пештераца, однекуд дође на обалу језера. Угледао је на обали младу и веома лепу девојку која је тужно чекала крај своје зле судбине. Свети Ђорђе је окренуо коња лепој и тужној девојци, а она када га је угледала заплакала је и повикала: “Авај брате, незнани јуначе, спаси мене од аждаје љуте”.

Док је девојка дозивала јунака из језера се појавила страшна неман која уз силну рику јурну на Св. Ђорђа бацајући пламен из све три главе на све три стране. Али, јунак над јунацима се не уплаши већ се упусти у борбу са разбеснелом аждајом. Ипак, ништа свети Ђорђе није могао да учини против страшне немани да се са оближњег брда Тројана није јавила вила повикавши: “Удри силу међу предња бедра”. Тада свети Ђорђе погоди копљем аждају у сред срца. Тешко рањена неман праћу се из језера уз страховите крике и нестаде је.



Место где се аждаја праћнула назва се Праћак, сада Браћак. Летећи ниско окрњи ала многе јеле па се оближње село назва Крња Јела. Тамо где је троглава неман пала када се бачила из језера назва се село Баћица, а где је аждаја највише истекло крви село доби име Точилово. Када је неман из језера полетела сва се около шума зањихала па се по томе назва планина Нинаја. Када се смртно рањена аждаја уморила опружила се тамо где је сада село Пружањ. Ту је почела и да се распада. Мештани су једну главу нашли тамо где је сада село Чукоте, јер су сељаци батинама ту главу чукали. Другу главу, која је била баљаста, нађоше на месту које се прозва Баљен. Трећа глава је још увек била жива у данашњем Живалићу. Аждаја се са том једном главом вукла до места које се прозва Вучиниће. Реп јој оста у данашњим Гујићима, а њене бројне и велике кости осташе на Коштан пољу.

Ето, тако, као и у свакој леп-ој причи, на крају све се лепо заврши. Свети Ђорђе спаси лепу Пештерку и ослободи Пештерце тешког и злог данка и несреће. Захвални Пештерци по јунаку светом Ђорђу назваше извор Ђурђевица са које се пред борбу окрепио. По легенди која још живи на

Пештери извор је настао тако што је свети Ђорђе (Дурђе, уствари Георгије) ударио сабљом по каменој плочи тражећи воду како би се напио и освежио пред борбу са аждајом. Тамо где је ударио сабљом раставила се камена громада, а из расека потекла је бистра и хладна вода којом се јунак окрепио. У знак сећања на силног и славног јунака светог Ђорђа Пештерци изнад данашњег села Ђерекара подигоше и велики крст па се то брдо по томе назва Крстача.

Неки муслимани на Сјеничко-пештерској висоравни сматрају да је тај силни и неустрашиви јунак био хазрети Алија. Сматрају да се хазрети (свети) Алија раније звао свети Илија (Громовник). По неким казивањима није то био ни хазрети Алија већ Ђерзелез Алија, чувени јунак у бројним муслиманским легендама. По тим казивањима Ђерзелез Алија је путујући из Стамбола у Сарајево, Босни поносној, наишао на безводну Пештер. Испод каменитог Тројана тражио је извор да се уморан и жедан одмори и воде напије. Али, воде нигде није било. Тада је Алија пришао једној каменој плочи, замолио Алаха да из камена потече вода, и ударио сабљом по камену. Камен се располутио и из

њег је потекла хладна и бистроока вода. Хазрети Алија се напио, окрепио, одспавао и отишао својим путем ка Босни. Као потврду истинитости те народне приче истичу казивачи да се у каменој плочи до самог извора Ђурђевице налазе отисци копита Алијиног коња, а и његових стопала. Заиста и постоје отисци у камену слични коњским копитама и људским стопалама. Православни Пештерци исто то причају, али с тим да су то отисци копита коња светог Ђорђа и његових стопала.

Било како било, Пештерци на Илиндан, односно на Алијун саборују сваког другог августа уз весеље, игру и песму чувајући тако своју традицију и лепу легенду. Младе и лепе девојке не плаше се више троглаве аждаје осим ако их неки азгини момци мање очима и јунаштвом, а више аутима са страним таблицама са сабора не украду.

Ето, што би рекао тешко поновљиви Зуко Џумхур “дођосмо до краја ове наше егзотичне приче, којој би се могло још понешто додати, али, оставимо да и други, можда успешније, нешто кажу.”

Салих Селимовић

ИЗ ПАРОХИЈСКЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

ПОКЛОНИЧКА ПУТОВАЊА

Поклоничка путовања или ходочашћа су посете светим местима из верских побуда, а ходочасник је онај који предузима ходочашће и тиме постаје поклоник-хација. Света места су места у којима је Бог утиснуо свој лик, места освећена стопама Господа Исуса Христа, Пресвете Богородице и светих Његових. То су места на којима се Бог прославио кроз чуда и која су освећена крвљу првих мученика хришћанства.

Највеће хришћанско ходочашће је ходочашће у Свету земљу, земаљску отаџбину Господа Исуса Христа, у којој је Јеванђеље засијало са крста. Зато су Свету земљу и назвали „Светим Јеванђељем“, и рекли да не може потпуно разумети Свето Писмо онај који није видео земљу по којој је Исус Христос ходио.

Одлазак у Свету Земљу, за сваког православног хришћанина, требало би да буде догађај од судбон-

оног значаја. Због тога ако одлучите да идете, као православно хришћанин, немој те поћи као туриста, него као ходочасник са духовником, који ће вас, са отвореном Библијом, провести кроз Свету Земљу и показати вам сва света места. На тај начин, стећи ћете право да се назовете хацијом, поклоником Гроба Господњег.

Поред овог највећег хришћанског светилишта, и помесне цркве, као наша Српска православна црква, имају своја светилишта, која могу бити локална и заједничка за све хришћане. Зато је наша хришћанска дужност да, по потреби душе и тела, поклонички посећујемо наше светиње распоређене по светој српској земљи.

Ова и оваква путовања за вернике моје бивше, Бродаревске парохије, била су од великог значаја и моралног препорода, појединачно па и целе парохије. У парохији је верски живот био запостављен. Само је сва-

ка трећа кућа примала свештеника, а имало је села да ни у једну кућу свештеник није ушао деценијама. У понеким селима, чисто са српским живљем „напредна омладина“, предвођена активистима новог, атеистичког покрета, и физички је нападала мог претходника. У већем делу парохије нису се славиле славе, нису деца крштавана, а имало је кућа да генерација не памти да је у њу улазио свештеник. У оваквој ситуацији, сви покушаји да се верско стање у парохији поправи, имали су слабе наде на успех.

Негде седамдесетих година кренули смо на поклоничка путовања. На њих су ишли људи из разних побуда, а често и у невољи, ради оздрављења. Па кад Бог дадне да човек осети неки бољитак, он у свом комшилуку и код својих пријатеља распири ватру на њиховим огњиштима, од које се топлота осети далеко. Кад смо ишли под Острог

готово редовно је било и муслимана, од којих је двоје оздравило. Авдулах се, по повратку из Острога, после осамнаест година сам шета по чаршији, вади лекарску уверење, запошљава и стиже пензију. Четврти октобар био је за њега црвено слово. То му је био дан молитве код њивота Светог Василија, где је добио оздрављење.



Манастир Острог

После сваког путовања анализирали смо утиске и на основу њих планирали наредно. И тако, уз стрпљење и дугогодишњи рад, стабилизовала се парохија на корист и задовољство свих нас, Епархије и Српске православне цркве. Из наведених разлога, Управа парохије уводи праксу да се једном годишње организује поклоничко путовање са благословом надлежног архијереја. У недостатку веронауке у школама, овај вид практичне верске наставе, показао се врло успешан, јер су у њему узимали учешће верници свих узраста. Обиласком Српских манастира и цркава, који су камени међашци српске историје, она води своје парохијане на изворе нашег духовног и националног идентитета. То су бисери духовности и уметности наше отаџбине. Сваки програм је проучаван и планиран, настао из дугогодишњег искуства и истраживања културе и духовности тих простора.

Путовања су почињала са молитвом у парохијском храму, а молитвом су и завршавана. Ходочаствовали смо светињама и историјским знаменитостима Србије, Космета, Војводине, Црне Горе, Македоније и Херцеговине. Били на

Пољу Косову о прослави 600 година Косовске битке, у манастиру Студеници поводом 800 година постојања манастира, у манастиру Милешеви на јубилејима и светковинама. Дивили се светињама Старе Србије, њиховим фрескама, иконама и дуборезима јединственим у свету. Обишли Призрен са његовим старинама и царским достојанством, са живом црквом и расадником Српске православне цркве. Брали божуре на Газиместану и преко њих упућивали молитве Господу за јунаке српског соја, који не пожалише ни животе своје за Крст часни и веру Србинову. Целивали довратнике и светиње у Дечанима, Пећкој Патријаршији и Грачаници. Дивили се подвизима монахиња у манастиру Девичу, које, помоћу Св. Јоаникија из пепела подигоше манастир и са вером у души чувају светињу од вековног непријатеља. И нас је свети Кнез призвао у Крушевац, да видимо и поклонимо се његовим лепотама, сетимо се јунака који су одатле отишли на Косово Равно „за Крст часни крвцу прољевати“. Доласком у манастир Ђунис наша група није била већа од капи воде у заталасаном мору верника на свеноћном бденију, под окриљем Пресвете Богородице. Игуманија манастира Љубостиње говорила нам је о манастиру и његовој ктиторки песмом „Зидање Љубостиње“. Ту смо се осећали као код куће, јер смо у дому царице Милице, чији су преци из Бродарева (праунука монаха Давида, ктитора Давидовице). На путу за Студеницу „на Влаху Староме“, Петрову цркву и Сопофане „Рашки на изворе“, прошли смо кроз Долину Јоргована, засађену још у 13 веку, као добродошлицу Јелени Анжујској. Нашем доласку у Фрушку Гору радовао се духом својим, блажене успомене, а сада свештеномученик епископ дабробосански Варнава, чије свете мошти почивају у манастиру Беочину. Он је био наш Архијереј и земљак по оцу из Пљеваља. Херцеговина „Светог Саве дедовина“, увек нам је била мила од Мостара до Требиња. Запажене утиске понели смо из Беле Цркве каранске, у којој је написано надалеко чувено „Вуканово Јеванђеље“, преписивачко дело каранског попа Вука из 1608. године, које по лепоти и уметничкој вредности долази одмах иза „Миросављевог Јеванђеља“. У галерији вредног каранског фреско-сликарства сачуван је уникат фреске „Богородице Тројеручице“.

Сваке друге године ишли смо ходочасно Светом Василију Острошком чудотворцу и другим светињама у Црној Гори. За нас православне Србе, манастир Острог није ништа друго до „Српски Јерусалим“. Храм Ваведења Пресвете Богородице, где се налази њивот са моштима Светог, за верујуће људе је Витлејемска Пећина. Доњи и Горњи острошки манастир неодољиво потсећају на два нераздељиво повезана града: Земаљски и Небески Јерусалим. Острог је одавно постао највећа светиња на Словенском југу. Острошка стена је света планина – парче Неба на земљи или део земље на Небу. Та стена, која и ноћу светли, личи на огњени стуб који повезује два света. Ту је пребивалиште Бога, анђелских и светитељских хорова, где се открива Божанска лепота и светлост. Јадном речју, Острог је наша, српска, Гора Тавор.

На овим ходочасним путовањима осећали смо се духовно јачи и морално препорођени. У књигама посетилаца остављали смо своје утиске и осећања, да се знаде када смо ходочаствовали, како смо се осећали и шта смо доживљавали. читајући ове утиске, наши потомци биће поносни на своје претке и што су део народа који је ово створио и сачувао.

У нашим манастирима сачувана су многи историјски документи, уметничке вредности и докази писмености и културе. Они су наше тапије свугде где се налазе. Данас цео свет цени и поштује ово наше културно и уметничко благо и прилаже своју духовну и материјалну лепоту ради очувања овог културног добра. Наше манастире, наше фреске, наше иконе, рукописне и штампане књиге обасјавају рефлектори, снимају најмодерније филмске камере, са великим интересовањем и нетремице посматрају људи, дивећи се њиховој лепоти „коју око не види“, а Бог дарова српском народу преко његових великана. Ми то примисмо у аманет од славних предака да чувамо и сачувамо за „далека нека поколења“.

За све ово што имамо, слава и хвала Господу Богу, ктиторима и градитељима, сликарима, преписивачима и штампарима, српском народу, часном свештенству и преподобним монасима, које не красише „ни сребро ни злато, него крепост и мантија црна“.

Протојереј Миле Вуловић

НОВЕ КЊИГЕ

ЗОГРАФ АНДРИЈА РАИЧЕВИЋ

(аутор Драгиша Милосављевић, издавачи: Дерета, Народни Музеј Ужице, завичајни музеј Прибој, 2005.)

Почаст је свака прилика да се јавно искажу мишљења и запажања о новим публикованим резултатима вишегодишњих преданих истраживања. Ту част на промоцији књиге “Зограф Андрија Раичевић” Драгише Милосављевића, на промоцији у Музеју у Пријепољу, у организацији Музеја и МКК “Свети Сава”, имале су Аника Скворан, историчарка уметности и Зорица Златић Ивковић, виши кустос у музеју “Старо село” у Сирогојну. “Савиндан” доноси интегрално излагање Златићеве са промоције.

Задовољство је говорити о таквим колегама као што је Драгиша Милосављевић, потпуно посвећеним трагању недоступним и тешко проходним путевима наше богате и недовољно проучене и сасвим мало познате и презентоване прошлости. Као сапутници на истим и блиским траговима, ево и ову свечаност делимо са истомишљеницима и пријатељима, исказујући истинску радост што је још један стваралац са ових простора, својим делом, а овом књигом, на прави начин уписан у ризницу наше националне историје уметности и укупне баштине предака.

Сликар Андрија Раичевић живео је и стварао у Србији XVII века, Србији под вишевековном турском окупацијом, на чијим су просторима велике силе водиле ратове, а осиромашен и обесправљен народ у највећој беди и страдањима налазио снаге и духовности да ствара, да гради, да пише, да слика... У таквој Србији креативно деловање било је начин борбе за опстанак, одбрана националног идентитета, могућност опстанка и трајања. Данас знамо да су ствараоци из тог периода тешке српске историје својим опредељењима, схватањима и начином изражавања, садржајем и стилем следили никада прекинуту нит средњовековне традиције, времена моћи, слободе и државности своје нације. Поствизантијска или традиционална, често

неправедно називана и конзервативна опредељења плејаде великих, истинских уметника Митрофана, па Георгија Митрофановића, Јована, Радула, Лонгина, поп Страхиње, све до Симеона Лазовића и многих других, сачувала су и обезбедила континуитет српске уметности све до модерних времена.

Последњих година спорадично, захваљујући малобројним, али потпуно посвећеним стручњацима, истраживачима, осветљава се затамњено време стварања током периода турске доминације. Посматрана у контексту времена и простора, услова и утицаја, израњају пред суд широке и не само домаће и не само стручне јавности, изузетна дела илуминације, иконописа, дрворезбарства или зидног сликарства. Ако смо данас суочени са захтевима света да нашу велику и славну средњовековну баштину, пред зидом, пред ултиматумом и пред разарањем и уништењем, назовемо византијском и грчком да би је сачували макар и у туђој земљи, имамо ли снаге и храбрости да нашој условно названој “поствизантини”, а заправо националној уметности из периода под турском влашћу, посветимо пуну пажњу и њеним истраживачима дамо могућности и услове да је детаљно и свеобухватно истраже, док се то још може у процесима глобализације и општих криза и немира што бујају као поплаве и наслагане слојеве баштине односе као клизишта. Драгиша Милосављевић је свој рад и прегалаштво усмерио управо ка вредностима остварења малих и великих појединаца и скупина мајстора који су у тешким временима губитка српске државности налазили начина да у древним и обновљеним, али и новосаграђеним храмовима остваре своје духовне заповести, начине дела за потребе цркве, богослужења и народа коме је намењено. Свим својим досадашњим публикацијама и бројним књигама он је дао немер-



Драгиша Милосављевић

љив допринос, увећавши наслеђе, допунивши ризнице српског новог века.

Монографска студија епохе и дела сликара Андрије Раичевића уистину је остварење овако постављене ауторове намере. И мада је свако стваралаштво иначе условљено и битно одређено својом епохом, друштвеним токовима и наравно духовним потребама и стваралаца и наручилаца, у делима уметника какав је и Андрија Раичевић епоха је уграђена у корене утицаја, схватања, иконографије, стила, епоха је дала печат и сигнатуру делу, у делу је одговор и објашњење, читање епохе...

Драгоцену поглавље у коме су педантно и исцрпно наведена сва претходна истраживања о сликару Андрији Раичевићу открива нам свет посвећеника и трагалаца путевима затамњене турске Србије. Пре но што је приступио до сада недовољно познатом, атрибуираном или протумаченом делу овог плодног уметника, наш аутор је, с посебним разлогом осветлио његову епоху и оквире у којима је живео и стварао.

Пажња и обиман рад усредсређени су на Раичевића иконописца, а потом и минијатуристу и преписивача свештених и богослужбених црквених књига.

Као изузетна остварења која Раичевића сврставају у ред највећих из његове епохе, посебно су издвојени, у области иконописа Распеће из манастира Благовештења на Руднику, царске двери из Старе цркве у Сарајеву, а у области преписивачке делатности и илуминације шестоднев Јована Егзарха Бугарског и Хришћанска топографија Козме Индикоплова са изузетним сликаним минијатурама. Сликара иконе Светог Јована

могу упоредити и препознати као Раичевићева или остварења његовог претходника и следбеника.

Веома значајне резултате дала су исцрпна разматрања узора и утицаја који су обликовали даровитог сликара и определили његова дела. Бавећи се домаћим зографима као могућим полазиштем у стицању сазнања, образовању и формирању уметничке личности Андрије Раичевића, Милосављевић даје преглед уметничких домета

гове књиге посебно је занимљива, добро уочена и разматрана проблематика канонски условљених и ограничених стваралачких слобода у црквеној уметности источног православног света. Његовој научној прецизности и објективности није измакло ни представљање извесних недоследности, неуједначености у квалитету појединих дела укупног Раичевићевог опуса у чијем разматрању досеже сфере уметничке оригиналности, посебности, потакнуте повременим излетима наглашене експресивности или извесним ограничењима властитих могућности али и обимности посла услед великог броја нарудбина и невеликог броја расположивих квалитетних сликара.

Оно што даје посебан значај и вредност свакој научној студији, па тако и новој књизи Драгише Милосављевића јесу открића, њихова тумачења и валоризација вредности. Као да је посебно чувано за закључна разматрања о овом до сада недовољно познатом и вреднованом сликару, стигло је и откриће иконописних дела са олтарске преграде цркве манастира Бање код Прибоја, њихово читање и вредновање. Сликане за седиште дабробосанских митрополита ове иконе су сјединиле у себи многа стечена знања и искуства зографа из Тоца, све његове спознаје различитих могућности сликарских техника којима се бавио. Овим остварењима и укупан опус Раичевићев може се другачије вредновати, а његови највиши домети уздићи до оних који српској уметности XVII века дају печат изузетних остварења.

Тако марљиво сакупљен и elokвентно презентован вишегодишњи предан рад, адекватно и квалитетно је размештен и изложен на страницама добро опремљене и технички јасне и допадљиве књиге. Остаје да аутору захвалимо, честитамо, да књизи пожељимо квалитетну и плодну културну мисију која ће допринети даљим истраживањима светлих периода успона стваралаштва на просторима немирног али и уметнички веома плодног Балкана.

Зорица Златић Ивковић



Са промоције књиге у Музеју у Пријепољу : Зоран Малешкић, Аника Сковран, Драгиша Милосављевић и Зорица Златић Ивковић

типа кефалофороса из манастира Крушедола, престоних и осталих икона из цркава у Радијевићима, Бистрици, Поблаћу, Светој Тројици Пљеваљској или својим родним Тоцима код Пријепоља, представљен је у исцрпној анализи укупног сликарског поступка, иконографског приступа и схватања и битних стилских одређења. Откривајући и дешифрирајући његова остварења и његове монашки скромне и скривене потписе, трагајући за сазнањима претходних и савремених истраживача, Драгиша Милосављевић је у великој мери успео да заокружи сликарски опус углавном иконописних али и ретких фреско сликаних Раичевићевих остварења. И како то најбољи истраживачи знају да ураде, заправо је отворио врата за даља трагања и атрибуције бројних уметничких остварења прохујалих епоха међу којима свакако има и оних која се

у Србији током XVI и XVII века, посебно се бавећи очигледно доминантним утицајем великог сликара Лонгина. Посебан феномен утицаја уметности са грчких острва, нарочито Крита или особеног стила итали-критских мајстора који су стизали у Србију у времену од XVI до XVIII века, импорт уметничких дела али и неопходних предлога, исцрпно је обрађен и правилно уочен, а детаљно образложен на иконама сликара Раичевића. То што се овај свестрани уметник успешно бавио различитим сликарским техникама дало је могућности аутору да подробно истражи и свет илуминације Раичевићевог времена али и занимљиве међусобне утицаје и условљавања, аналогije и различитости у приступу иконопису или сликарству минијатура и других украса у рукописаним књигама. За Милосављевића, али и заинтересованог читаоца ње-

ЉУБОМИРОВА ЗЕМЉА

(Аутор Зоран Шапоњић, издавач Белеге д.о.о.
Београд, 2006.)

Петнаест година је Зоран Шапоњић, новинар, дописник “Гласа јавности” из Ужица попуњавао новинске ступце својим репортажама и путописима. Како новине живе један дан, одлучио је да репортаже, настале у последњих осам година на бројним путовањима по ужичком крају, Црној Гори, Пештерској висоравни и током десетодневног боравка у Сибиру, спакује међу корице књиге.

Под називом “Љубомирова земља” појавила се књига о људима, њиховој исконској мудрости и свакодневници коју је Шапоњић овековечио тако сликовито да би му позавидели и велики сликари.

Текстове за књигу су одабрали и приредили Мирјана Тодоровић и Душко Остојић и у предговору записали: “Знао је аутор са пером и камером да заупаца по беспућу колима, а богами и пешице и десетине километара да би стигао да забележи исповест својих јунака. Читаоци ће упознати Љубомира са Пештери, Радомира Бошњакловића, дрвосечу са Јелове горе, Креманца Радована Спасића, који другује са дивљим зверима, Милорада Ђорђевића и Српка Јанковића из Би-

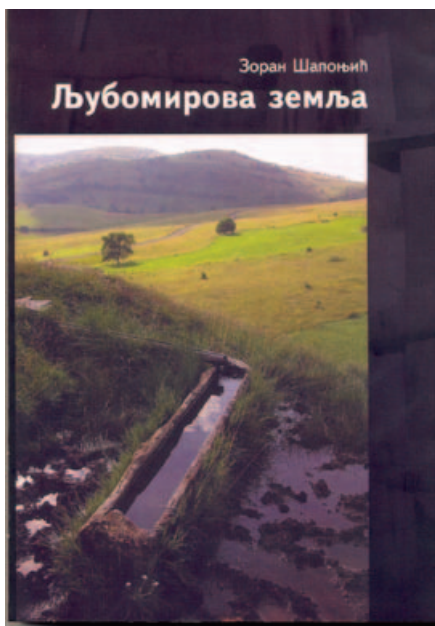
оске, којима “пуцају” ушне шкољке од непојмљиве тишине”. У шест поглавља сврстани су текстови о Тарабићима, Старинским људима, необичним и оргиналним људима, времену транзиције и сиромаштва и путописи са Пештера и из Сибира.

Мисли и дела, ако се не запишу, тамом се прекрију и временом пређу у заборав. Зато је аутор све бележио. Он није само сјајан репортер, већ и врстан путописац, професионалац који је прекинуо нит која раздваја новинарство од књижевности. Заљубљеник у дивљину, крочио је у многе неприступачне пределе свог краја, Србије и далеке Русије.

Кад јутарњи поветарац подигне маглу са врхова Гиљеве “пукне видик на српски Сибир велико и чудесно Пештерско поље - равно ко тепсија, широко ко море, дуго ко гладна година. Пожутело од траве испошћене дугом сушом, испресецано са тек три ко стрела права широка црвена земљана друма који су се, гледали смо одозго, састали у насељу у центру поља...”

Поред путописа по Пештеру у књизи је садржан и путопис из Сибира. “Одозго, са неба, била је то земља светлуцавих река и језера, црних шума и покислих степа, бескрајно дугих, снегом огрнутих планинских венаца, доле на аеродрому, земља хладног ветра који је бријао писту, и сибирских брвнара, шарених украшених прозора, које су се под ниским облацима губиле међу белим брезама по околним брежуљцима.”

Зоран Шапоњић са својом бележницом и камером и даље путује, углавном по крајевима и пределима у којима људи живе у складу са природом. Ваљда се ту најбоље и осећа лепота и љубав према човеку и миру па се и људима дају имена Љубомир.



БИОГРАФСКИ ЛЕКСИКОН ЗЛАТИБОРСКОГ ОКРУГА

(Издавач: Удружење Ужичана у
Београду, Београд 2006.)

Идеја да се крене у прикупљање грађе за Лексикон покренута је 1996. године у Удружењу Ужичана у Београду. Формиран је уређивачки одбор и редакција и утврђени су критеријуми по којима је извршен избор личности чије ће се биографије наћи у Лексикону. Заузет је став да се “унесу сви академици, доктори наука, државници, високи црквени достојанственици, генерали, носиоци Карађорђевог звезде и народни хероји, затим јунаци устанака, буна и ратова, носиоци привредног, економског и индустријског развоја, успешни пољопривредници, добитници друштвених признања, истакнути уметници и спортисти, без обзира на њихову националну и верску или политичку припадност”.

Рад на лексикону трајао је десет година. На изради биографија радило је 148 аутора у 11 општина: Ужицу, Ариљу, Бајиној Башти, Косјерићу, Новој Вароши, Пожеги, Прибоју, Пријеполу, Сјеници, Чајетини и Ивањици. Књигу су радиле седе главе а не специјализоване стручне куће.

Проблем новца за штампање књиге решио је Нићифор Аничкић, привредник из Јужне Африке, из Јоханесбурга, родом из Страњани, испод Јадовника који је платио штампање књиге у износу од 11.500 евра условивши да књига буде јевтинија у продаји.

Лексикон, на 900 страна већег формата у тврдом повезу, садржи 2687 биографија и 1980 фотографија.

Угледни српски историчар др Венцеслав Глишић у рецензији књиге пише: “...Крајње је било време да се отргну од заборавана наши заслужни преци, али и истакнути савременици, који су својим разноврсним делима допринели

развоју у разним гранама људске делатности, не само у завичају него и у Србији и шире”. А Милија Кнежевић, главни и одговорни уредник истиче: “Биографски лексикон Златиборског округа” је књига помирења. У њој су равномерно заступљени партизани, четници, љотићевци, српске војводе из Првог светског рата и Титови



генерали, највиши црквени достојници, адвокати, спортисти, економисти, инжињери...”

У лексикону су биографије 280 носилаца Карађорђевог звезде, 40 народних хероја, 14 академика, више од 500 доктора наука, 90 генерала, 70 спортиста. Ту су радници и сељаци, примерни домаћини, мајке... Промоција је одржана 8. новембра 2006. године у Ужицу у присуству великог броја љубитеља књиге. Била је то културна свечаност каква одавно није виђена у граду на Бетињи.

Из општине Пријепоље у књизи је објављено 229 биографија личности разних занимања и звања. Има личности које су ненамерно изостављене, а заслужују да се нађу у књизи. Уређивачки одбор, издавач и редакција су се у уводу књиге обавезали да ће се накнадно штампати допуне и такви пропусти исправити.

Бранко К. Зејак

ДИВЦИ

(Аутор Милорад Т. Дивац, Српски генеалогски центар, Београд 2006.)

Један од највећих научних подухвата код нас била је Цвијићева едиција „Насеља и порекло становништва српских земаља“. За историчаре она има посебан значај и у томе што је пала у време Руварца и тзв. критичке школе у нашој историографији која је одбацивала народно предање и као једини чврст ослонац у истраживањима прошлости сматрала званична акта. Цвијић и његови сарадници нису се обазирали на метод критичке школе, него су марљиво бележили народна предања о пореклу становништва и његовим сеобама и уз коришћење, ако их је било, писаних извора стварали, данас, незаобилазна дела у савременим историографским истраживањима. Уважавајући такав приступ и настављајући, на локалном плану, истраживања слична оним Цвијићевих сарадника и њихових настављача, недавно је светло дана угледала монографија ДИВЦИ аутора Милорада Т. Дивца из Пријепоља.

Вишедеценијска активност аутора на прикупљању предања, легенди, казивања и писаних података о братству Диваца крунисана је књигом која је на таквом техничко-технолошком и естетском нивоу који тешко да ће бити достигнут, бар кад је у питању ова врста литературе и наше, милешевско, окружење. Осим великих напора које је аутор уложио на садржинском делу монографије, велики допринос дали су и остали из братства Диваца који су се последњих неколико година окупили око аутора и тако створили услове да се један вишедеценијски рад ефектно „закуца“. То се пре свега односи на приређивача, др Дејана Дивца, Одбор за издавање књиге ДИВЦИ и браћу, Ивицу и Влада Дивца. Издавач, Српски генеалогски центар, на прави начин је започео едицију Родослов.

Милорад Т. Дивац рођен је 1928. године у Дивцима, Пријепоље. Основну школу завршио је у Ивању, учитељску у Новом Пазару, а ванредно студирајући, Вишу педагошку школу и Филозофски факултет, Одсек за историју. Цео радни век провео је у просвети. Објавио је књигу „Милешевски крај од 1912. до 1945. године“ као спомен на све изгинуле

ратнике у ратовима 1912-18. и 1941-45. година. Књига је изашла 1996. године у Пријепољу.

У предговору аутор записује „... у општој трци за материјалним добрима и „бољим животом“, приметио сам да се пред нашим очима заборава и губи завичајна и породична историја. У ствари, губио се интерес за њу. Био сам сведок на ширим породичним скуповима, да многи од присутних, који су међусобно у не тако далекој родбинској вези, нису никад чули једни за друге а камоли се познавали, и да не знају ништа о месту у које су дошли. Увидео сам да је последњи тренутак да, све оно што сам чуо и запамтио из завичајне и породичне историје Диваца, забележим и тако отргнем од заборава.“ Мотив аутора је уобичајен за ову врсту истраживања, али је срећна околност да се он код њега јавио довољно рано и омогућио му да на време прикупи важна казивања старијих људи, поготову оних које је народа знао као „памтише“. Потврдивши њихова казивања и кроз записе, аутор је утврдио не само племенско порекло већ и старо презиме Диваца те место из ког су се доселили на данашње просторе. Данас, кад су проучавања породичних стабала доста популарна, многа братства не могу приуштити такав ниво истражености. За припаднике братства Диваца други део монографије свакако је најважнији и ту ће имати да се понешто, можда, промени, а свакако дода и допише. За друге, поготово оне које занима шира завичајна историја, интересантнији је први део књиге. Штета што се аутор, у исцрпном набрајању микротопонима, није, уколико је располагао подацима, бавио њиховим тумачењем. Известан број њих, заслужује ширу пажњу.

У поплави шаренолике литературе о појединим братствима, породичним родословима и хроникама села и насеља, књига ДИВЦИ поставља стандарде, који ће, може бити за неке издаваче бити магнет, но већини ће остати недостижан узор.

Зоран Малешкић

МОЛИТВА

Улопижанској цркви Св. Георгија, на Васкрс, пали Вукадин свеће у оном делу за мртве, озбиљно и гласно са неким разговорара, никог од нас не види и не чује, као да се негде између оних пламичака налазе његови саговорници. Свет је за њега престао да постоји. Сав се окренуо тамо некуд. Као да је скроз прешао на ону страну. Деведесет и нека му је. Цео двадесети век је његов. Добро и лако носи тај терет од догађаја и година.

Ову свијећу за покој душе мога ђеда Данила, а ову за душу бабе Иконије. Опустите ми нијесам вам одавно на гроб излазио, ни у цркви свијећу палио. Не може се, притисле и мене године, па ми све далеко и све тешко.

Ову за покој душе мога оца Симеуна, а ову за душу моје јадне мајке Роксанде. Неко вече дођосте ми у сан. Видим зовете ме себи. Сањам те мајко како идеш преко оне наше ливаде испод гувна, млада и лијена, носиш ми уштипке и сир за доручак, а ја чувам јагњад. Ливада дошла некако много чудна и светла, пуна шареног цвијећа, као што оно зна да буде код нас око Видовдана. Помислих да сам већ у рају, да сам са вама, да ме најзад Господ узго себи.

Ову за покој душе мога брата Лазара, ову за брата Јеврема, ову за брата Микоту, а ову за јадног стрица Срета што млад погибе на Солунском фронту, ни за гроб му не знамо. Дај боже мир души његовој и душама браће моје.

Опусти ми брате Микота што се онда посвађах с тобом око оније међа. Шта нам је то требало. Ено их данас зарасле и пуге, као да ником више и никад неће требати. Крив сам. Опустите ми Боже што сам био неразуман да се са рођеним братом свађам и омразу стварам међу кућама нашијем и ђецом нашом. Жао ми је што се растадосмо ружно и неприлично, онако како не доликује. Молим ти се Господе, састави ме у царству твојему, макар још једном са братом Микотом, да му кажем још неколико ријечи, да се измиримо. Да ли због тога или нечег другог, за тобом сам највише жалио од све браће наше. Можда зато што

се не растадосмо као браћа и људи. Ову свијећу за душу јадној сестри Крстињи. Нисам те сестро заборавио. Како и да те заборавим, кад си ме вољела више од себе. често се ових дана сјетим кад смо били мали. Мајка ме оставила да те чувам, па сјели на онај путељак у ливади и играмо се нешто по трави, а мајка се појави на Бријег, носи воду са извора у неким тестијама. Причала ми је јадна мајка последије неколико пута, како се тада од среће заплакала, гледајући нас као два цвијета у тој ливади. Увијек си била спремна да свој живот замениш за живот браће своје. Нека ти је богом просто све. Ако је неко рај заслужио, ти си. Опустите ми што сам ти ријетко долазио, што нисам знао ни како живиш, ни дал' неку муку носиш. А ти си о мени знала све. Како се распиташ, ће се распиташ и код кога, не знам, али си увијек била ту, спремна и вољна да се нађеш ако затреба. Фала ти сестро за сву твоју бригу, за мене и ђецу моју, за кућу моју. Волио сам и ја тебе, али знаш ти нас, шкрти на ријечима и осећању. Све нешто трчи за овим и оним, да стекнеш, да имаш, да оставиш ђеци. И у томж нам прође живот. Сад видим да је много шта требало радитж друкчије, али шта ћу, то је што је. Свршеном послу мане нема.

Молим ти се, Господе, кад ми душу узмеш, ако икако може да се видим са сестром Крстињом, знам да ће јој мило бити, а и мени. Волио би да се сж њом сит испричам, тамо у пределе царства твојега, кад овамо нијесам. Сад' кад времена имам и воље имам, и треба ми ријеч, ја немам с ким да је проговорим. Они са којима сам могао и волио да разговарам, који су разумијевали оно што причам, сви су у царству твојеме. Ови млађи ми се подсмевају, збијају са мном шале, па углавном ћутим, или разговарам сам са собом. Овако кад у цркву дођем, или на гробље изађем, некако ми најзгодније да се сретнем са вама. Ја више припадам вама, него овиме што су остали. Мало помало сав мој живот је некако прелазио на ту страну и прешао скоро сасвим.

Ову би свијећу намијенио мом' побратиму Јеврему, са којим сам друговао и чешће и више него са

браћом рођеном. Ти знаш Јевреме, да смо много црног и бијелог хлеба појели заједно. Ко би могао да заборави сво добро твоје које си ми чинио, а и ја сам се старжко да ти дужан не останем. Сам Бог зна колико ми је тешко било кад' ме и ти остави. Суво сам ти дрво, побратиме мој, суво и остављено на врж овог брда, вољом господњом, да самује. Неће Господ још да ме узме. Одредио ми тако. Не могу назор у гроб. Понекад ми се у самоћи мојој измијешају снови и јава, па више нисам сигуран да ли сам још увијек овамо, или сам прешао тамо код вас. Надам се у Господа, да ћу ве све тамо наћи, да ме неће осамити и тамо као што ме је овамо осамио.

А ову свијећу намењујем за мога сина Рафаила, мог првенца, што онако лудо изгуби главу од Нијемаца, кад смо ударали на Пријеполје. Дај Господе мир души његовој. Нијеси ме послушао Рафо, мислиш ништа не знам и ништа не разумијем, не могу више ничему да те подучим. Ти све знаш боље. Е, мој сине, што ме онда не послуша. Нијесам ти говорио да будеш мимосвијет, да се одвајаш од своје, али нијеси морао да увијек будеш у првом реду. Млад, занешен, мислиш да мијењаш свијет, а он се промијенити не може. Ни он, ни људи. Одвајкада је то тако било и тако ће остати. То сам ја тврдо знао, а ти си мислио да ја то онако причам. Говорио сам ти да се мало причуваш од олује, да се склониш са чисте ледине, Ти ме не послуша. Мислио си да можеш голим грудима на бајонет.

Шта ћу, Рафо, крв се моја одавно са земљом помијешала, одавно сте у прах божији претворени, а ваше душе се смириле, па ми мило што ме понекад обиђете и погледате на ме' како догоревам као ова свијећа што је давно упаљена.

А ова нека буде за све који су са мном живљели; за Софију и Константина, Веселина и Крстину, Станојлу и Момчила, за Радуна и Анђу, Јерину и Андрију, Десимира и Јевросиму, за Здравка и Миросаву, Гојка и Десанку, Милоша и Вукосаву, Јевта и Анђелију, Вуколу и Драгину, Рајка и Милицу, Светозара и Станију, Винку и Бранка, Вука и

ПИСМО

Јелисавету и за оне које данас не поменух и које сам већ заборавио.

Они су са мном дијелили хлеб и воду, радост и жалост, славе и заветине, ветрове и гору, снегове и кишу, ову земљу по којој сад ходим, ове село напуштено у коме чекам да ми Бог душу узме.

Још ме памет добро служи и ноге носе, али опет нијесам пристао никуд, не припадам никоме. Ова земља која нас је ранила и сачувала, на којој је било и лијепог и ружног, сада је скоро пуста. Причаћу вам све потанко и натанане кад дођем тамо. Нећете вероват', али 'вамо у наш крај од оноликије кућа и оноликог народа нема више никог осим мене. Ја и гробови. Не, није дошло до помора народа, није куга, фала богу, него се раселише широм свијета, напустише ђеца наша огњишта наша. Све је остало пусто. Зарасле њиве и ливаде од нерада, запарложила се земља, разрастао се коров и врзина, нестали прогони за стоке и торине, од њива само понеће се види неки склад. Поток некако утихо, изгубио се у оној травуљини и корову, као да га и нема. Разрасле се брезе и борови, јове и врбе и тамо ће никад нису расле. Ђе су куће биле остале само гомиле камења и по нека зидина, па се гује лијегу. Од двадесет нашије куће остало још пет-шест у којима таворе овакви богаљи као што сам ја или зврје празне. Једино се Дамљанов унук вратио и држи велику стоку. Око свих наших имања ударио жицу и пустио говеда. Ако је. И он је као суро пиле. Млад, а сам са мајком. Ниједна неће да се уда за њега. А добар и наочит момак.

А сад неку свијећу да запалим и за живе, за синове моје, 'ћери моје, унучад и праунучад. За сву ђецу моју. Требало би да будем срећан што ми их је Бог дао, а данас ми се чини да сам заборављен и напуштен и душом вапим да ми неко од њих дође. Срећа ми се некуд измакла, далеко од мојих руку и погледа мојега, па као да је и немам. Дај им Боже добро здравље, дуг и срећан живот.

Дај ми Боже лаку смрт, немој ме мучити, верно сам ти служио, колико сам знао и умио. Опрости ми грехе моје. Дај ми да мирно заспим и пређем у царство твоје.

мр Славољуб Васојевић

Често се човеку догађа да западне у неку тешку тугу када му се чини да је све на овом свету бесмислено и непотребно, а да је нарочито бесмислено и непотребно живети и да се све уротило против њега, и да све постоји само зато да би њега нервирало, и да би и за њега и за друге можда и најбоље било да такав какав јесте, осетљив и рањив и не постоји.

А одмах иза тога једна мала, наоко неважна, ситница учини га срећним и животом врло задовољним. Мени се то догађа често. А једном је баш било драматично. Био сам завршио други разред пљеваљске гимназије. Било је лето и косили смо мој отац и ја.

Иначе сам почео да косим врло рано. До тог почетка у нашој ливади је био само мој отац. Около - негде два, негде три, негде и више косаца. Ори се песма из других ливада. чује се и гласан смех. Само из наше, ни песме ни смеха. Сам човек, догађа се, да и запева, мада је то песма од невоље и за невољу, али сам да се смеје - то не бива.

Тако мој јадни отац сам.

А и ливада. Само сами зецобрк. Ако се не порани и за росе не обије која травка боље и да се после не иде. Коса само прелеће преко оштре, тврде и неизрасле траве. Што цео дан покосиш увече би могао понети кући.

А онда са оцем пођох и ја.

Сад неке нарочите вајде од мене није било. А није ни могло бити. Имао сам само дванаест година. Али бар није био сам. А и мени је ласкало кад чујем како мајка каже: "Не знам шта ћу сутра људима за ручак." Значи нама двојици. Значи и ја сам човек. Јесте да се печем на сунцу и купам у зноју. Али - човек. шала није. Носим и панталоне због каиша о који качим водијер, док моји другови иду у пртишту, или носе лажигаће, а понеки и ђуду.

Е, већ после завршеног другог разреда косио сам са оцем барабар. Више ме није стизао у другом откосу, или заобилазио, или оштрио косу док ја мало не одмакнем, него баш - барабар.

Цело лето тучемо нас двојица. Ако уграбим какав празник те се мало одморим, то ми је. Тада се окупам у оближњем потоку. Мало читам. Напишем писмо Јелени Боднарјевој, ученици осмог разреда основне школе из Москве, са чијом нас је школом, у оквиру секције "Љубитељи руског језика" повезао наш наставник руског, вероватно и због тога што се и он, упркос поодмаклим годинама, дописивао са њиховом наставницом коју је упознао за време неког семинара.

Та Јеленина писма су била нешто најлепше што ми се догађало у тој пустињи, у том тегобном животу, у тим ливадама где буја само чемерика, где се пре зоре устаје, а око поноћи леже, где се отима и од кише - да не сатруне, и од сунца да не спржи, и од ветра да не однесе, и од злог погледа да не урекне.

Та Јеленина писма у којима ме обавештава како је код њих све лепо, како је социјализам заживео упркос и спољашњим и унутрашњим непријатељима и како је само питање дана кад ће стићи и комунизам, а поготову је питање дана кад ће она доћи овамо, у Црну Гору, јер из мојих писама види да је и овде много лепо, да су људи добри, срећни и богати, и да ћемо се састати и више нас нико никада неће моћи раставити, била су сламка за коју сам се хватао и успевао да издржим.

И тако косимо мој отац и ја.

Он раскосио велику препелицу. Нешто прича. И не слушам га, право говорећи. Ја за њим. Бијем што имам снаге. Оно чипо не да се. Ја притегао што сам кадар. Кад ће ноћ да ми сване, мислим се. И косиште, да ли што је било старо и прилично труло, или сам баш толико навалио, пуче као леденица. Преко пола. Ручка и бабак ми остадоше у рукама, а коса и она друга половина косишта у трави.

Отац ни оштро, ни строго, готово равним гласом, са благим, најблажим, прекором рече: "Ти то намерно."

Рече ли он то не рече, мени се нешто ражали, полетеше ми и

сузе. Он мени тако. А ја пристајем за њим од дванаесте године. Помажем му. Косим, пластим, газим сено, идем у дрва, учим, нисам ни лош ђак.

Отац настави да коси.

А ја изнад оног косишта у трави размишљавам како да ову муку прекратим.

Како без бруке да приведем крају овај животић бедни и чемерни, што га проводим у овом невиђбогу, у коме расте само отровна трава чемерика, где ме нико нити воли нити разуме.

Одједном, у даљини, појави се на коњу моја сестра Данка. Носи нам ручак и грабуље. Још из даљине маше ми нечим белим. Отац коси и не гледа. Видим писмо. Од Јелене. Бела коверта са мојом адресом. На полеђини нацртан поштар са ранцем на леђима, из ранца вири нацртано писмо, на писму срце, а у срцу име мог спасиоца.

Пише ми да непрекидно мисли на мене. Да покушава да ме бар мало остави на миру док спава. Али јој не полази за руком - сања ме. О социјализму и о комунизму све најлепше. О капитализму све најгоре. "Можда ово писмо и не дође до тебе, а тај омражени поредак, који је толико труо, урушиће се сам од себе."

Нацртала руку: на палцу - отац, на кажипрсту мајка, на великом прсту брат, на домалом она, на малом - ја.

(Кад јој будем одговарао нацртаћу и ја тако, само ће мени требати четири руке да набројим своје најближе.) Прихватих се и ручка. Ја волим питу, а мајка баш умесила.

Врати ми се и радост. Значи и мене неко воли. Добро, не воли ме отац. Али ме воли Јелена. Па и не могу ме сви волети. И не треба. И, богами, спаси ме писмо. Што ми је написала Јелена.

Петко Гујанчић

ДАВИДОВИЦА ДОБИЛА КОНАК



Новоизграђени конак манастира Давидовице

Обнова манастира Давидовице, у Гробницама код Бродарева, задужбине монаха Давида, сина Вукановог и унука Стефана Немање, изграђеног 1281. године, започела је јуна 1996. године. Обнову је водио Музеј у Пријеполу с благословом Његове светости патријарха СПЦ господина Павла. За две године обновљена је манастирска црква. Свечаност поводом освећења цркве одржана је уочи Мале Госпојине 1998. године.

Давидовица је добила и првог монаха, оца Илију, који се вољом добрих људи смести у приватну кућу у близини манастира. Прошле јесени овај манастир је по-

ходила добротинитељка Загорка Стојић из Чачка, која уз благослов Његовог преосвештенства владике милешевског Филарета манастиру дарова нов конак. Освећење би за Богојављење а монах Илија и стихове "Конак божје љубави" написа:

... Само дјело Господ хоће,
празна ријеч душу пара
очају је она баца
то је души мука тешка
док се она не покаје
и Миломе Богу врати.
Са сузама радујте се,
сад Манастир има конак.

Од данас је живи извор воде чисте
као суза која Бога Творца зове...

М.М.

УЧЕНИЦИМА И ПРОСВЕТНИМ РАДНИЦИМА ЧЕСТИТАМО
САВИНДАН – ШКОЛСКУ СЛАВУ

МИЛЕШЕВСКИ КУЛТУРНИ КЛУБ "СВЕТИ САВА" И РЕДАКЦИЈА "САВИНДАНА"

ДОДАТАК О БАБИНСКОЈ БУНИ

Настојећи да успоставе равнотежу између световног и духовног, прошлости и садашњости, савремених и свевремених тема Милешевски културни клуб "Свети Сава" и редакција "Савиндана" представили су 25. јануара, два дана уочи празника посвећеног највећем српском светитељу и просветитељу Светом Сави, 16 број годишње ревије "Савиндан". Промоција је одржана у Дому културе и почела је одавањем поште жртвама тешке железничке несреће на прузи Београд Бар у месту Биоче. О часопису, који на 76 страна доноси текстове о актуелним темама, најновијим истраживањима и људима и догађајима, говорио је Здравко Ранковић, директор Издавачке куће Колубара из Ваљева која већ 16 год. објављује месечну ревију Колубара и го-дишњи календар под истим именом.

Изразивши задовољство што као Ваљевац говори о часопису који на 16 страна доноси посебан додатак о Бабинској буни и животопис о вођи буне проти Јевти Поповићу, који је међу Ваљевцима живео дуже од три деценије и остао за свагда да почива у порти манастира Ћелије уз Илију Бирчанина, Ранковић је присутнима топло препоручио текстове Дарка Танасковића, угледног универзитетског професора и амбаса-

дора Србије и Црне Горе у Ватикану о глоси лукавства глобалистичког ума, професора доктора Милована Митровића о пословној етици, Драгише Милосављевића о зографу Андрији Раичевићу, Драгице Премовић Алексић о сјеничкој области у 15. веку, Славољуба Пушице о истраживањима Полимља, Добрила Аранитовића дневничке записе из 1999. године и текст Један дан са Сретеном Вукосављевићем аутора Григорија Божовића, који је

Свети Сава стизао до душа људских и њихових најнежнијих мисли и најтежих мука доносећи у сваки број "Савиндана" репортаже које плене пажњу читалаца.

Треба поменути и друге сталне сараднике "Савиндана" - Вујицу Бојовића, Давора Џалта, Марију Шћекић, Ратомира Цвијетића, Мирослава Дабића, Мила Баковића, Живојина Андрејића, Салиха Селимовића, Слађану Мајдак, Милана Р. Цмиљановића, Бошка Копуновића,



Здравко Ранковић на промоцији 16. броја "Савиндана"

1935. године објављен у Политици, а који је за "Савиндан" пронашао и приредио Аранитовић, затим текст Ђорђа Пилчевића о прихватању избеглица у Ужицу и других аутора. Посебна вредност овогодишњег "Савиндана" је додатак на 16 страна о сто тридесетој годишњици Бабинске буне, истако је Ранковић. Специјално за додатак о Бабинској буни текстове су написали доктор Живота Марковић, доктор Раде В. Познановић из Ужица и Стаменко Стаменић из Бајине Баште.

"Савинадан" доноси обиље текстова и тема из пера аутора који су дугогодишњи сарадници ревије. Један од њих је и Зоран Шапоњић који ходи путевима којим је и

Мила Вуловића, Хаџа Мушовића и Ивана Рашковића. Поводом "Савиндана" - школске славе Милешевски културни клуб Свети Сава и ове године је наградио најбоље ђаке. За најуспешније у прошлој години проглашене су Весна Баковић и Алдина Пљасковић, ученице четвртог разреда Пријепољске гимназије, а награде је уручио Љубомир Шуљагић, директор Пријепољске гимназије.

Промоцију "Савиндана" и ове године је својим професионалним и надахнутим водитељством увеличала новинарка Мирјана Тешевић.

М.Малешкић

